



עכּ כּוּן וּלְעוֹלָם

דוד ויהונתן

מעור שיעור



מטרת על

העצמת תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל ולמדינת ישראל באמצעות שיח פיקודי-חינוכי על מנהיגים ואירועים בתנ"ך.

מטרות

- המפקד יכיר את דמותם של דוד ויהונתן ויחסי הרעות ביניהם.
- המפקד יברר את משמעות ערך הרעות ביחידה.

מהלך השיעור

- ויאהבו יהונתן, כנפשו- 10 דקות
- אחי, יהונתן – 15 דקות
- סיכום על ערך הרעות- 5 דקות

סה"כ - 30 דקות

למפקד/ת

דוד המלך הוא אחת הדמויות הגדולות בתנ"ך: מייסד שושלת מלוכה, מרחיב גבולות הארץ, מייסד ירושלים כבירת ישראל ומשורר תהילים. אנו נתמקד בסיפור ידידותו עם יהונתן, בנו של שאול המלך. ידידותם היא סמל לערך הרעות המופיע ברוח צה"ל.



חלק א' | "וַיֹּאקְהֵבוּ יְהוֹנָתָן, כְּנִפְשׁוֹ"

למפקד/ת: הבא בפניי פקודין את החלק הבא במילותיך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

שאול היה המלך הראשון בתולדות ישראל. לפרק זמן מסוים הוא הצליח לאחד את שנים עשר השבטים ולהילחם בהצלחה באויבי ישראל השכנים (בעיקר הפלישתים). דוד הוא בן למשפחת ישי מבית לחם, מהמשפחות המיוחסות ביותר ביהודה.

בפרק ט"ו נשלח דוד לנגן לפני שאול ששרתה עליו רוח רעה, נגינתו משרה רוח גדולה על המלך:

"וַיֹּאמֶר שָׁאוּל, אֶל-עֶבְדִּיו: רְאוּ-נָא לִי, אִישׁ מִיִּטִּיב לְנַגֵּן, וְהִבֵּיאֹתֶם, אֵלַי. וַיַּעַן אֶחָד מִהַנָּעָרִים וַיֹּאמֶר, הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשִּׁי בֵּית הַלְחָמִי, יָדַע נָגֵן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנָבוֹן דָּבָר, וְאִישׁ תָּאֵר; וְה', עִמּוֹ. וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מְלָאכִים, אֶל-יִשִּׁי; וַיֹּאמֶר, שְׁלַחָה אֵלַי אֶת-דָּוִד בְּנֶךְ אֲשֶׁר בְּצֵאן...
וַיָּבֵא דָוִד אֶל-שָׁאוּל, וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו; וַיֹּאקְהֵבוּ מְאֹד, וַיְהִי-לוֹ נִשְׂא כְלִים. וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל, אֶל-יִשִּׁי לֵאמֹר: יַעֲמֵד-נָא דָוִד לְפָנַי, כִּי-מֵצָא חֵן בְּעֵינַי. וְהָיָה, בְּהִיּוֹת רוּחַ-ה' אֶל-שָׁאוּל, וְלָקַח דָּוִד אֶת-הַכֶּנּוֹר, וַיִּנְגֵן בְּיָדוֹ; וַרְחוּ לְשָׁאוּל וְטוֹב לוֹ, וְסָרְהָ מֵעָלָיו רוּחַ הָרָעָה."

(שמואל א', פרק טו, פסוקים יז-כג)

בפרקים הבאים לאחר שגבר דוד על הגיבור הפלישתי גלית באמצעות קלע וחלוקי נחל, מובא דוד אל שאול. דוד החוזר מהקרב כגיבור נפגש שוב עם שאול, אשר שואל אותו, כאילו אינו מכיר אותו:

"וּכְשׁוֹב דָּוִד, מִהַכּוֹת אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי, וַיִּקַּח אֹתוֹ אֲבִנֶּה, וַיִּבְאֵהוּ לְפָנַי שָׁאוּל; וְרֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי, בְּיָדוֹ. נַח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁאוּל, בֶּן-מִי אַתָּה הַנָּעַר; וַיֹּאמֶר דָּוִד, בֶּן-עֶבְדְּךָ יִשִּׁי בֵּית הַלְחָמִי."

(שמואל א', פרק יז, נח)

הפרק הבא (י"ח) נפתח במפגש שבין יהונתן, בנו של שאול, שאמור לרשת את כסא אביו, לבין הגיבור הצעיר.

"וַיְהִי, כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶל-שָׁאוּל, וְנָפֵשׁ יְהוֹנָתָן, נִקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד; וַיֹּאחֲבֶהוּ יְהוֹנָתָן, כְּנֶפֶשׁוֹ. וַיִּקְחֵהוּ שָׁאוּל, בַּיּוֹם הַהוּא; וְלֹא נָתַן, לְשׁוֹב בֵּית אָבִיו. וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד, בְּרִית, בְּאַהֲבָתוֹ אֹתוֹ, כְּנֶפֶשׁוֹ. וַיִּתְּפֹשֶׁט יְהוֹנָתָן, אֶת-הַמָּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו, וַיִּתְּנֶהוּ, לְדָוִד; וַיִּמְדֵּיו, וַיַּעַד-תַּרְבּוֹ וַיַּעַד-קֶשֶׁתוֹ וַיַּעַד-חֶגְרוֹ. (שמואל א', י"ח, א-ד)

קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודון/י בשאלות הבאות:

- מה בדבריו של דוד לשאול שבה את לב יהונתן, הרי רק משפט בודד אמר לשאול: "וַיֹּאמֶר דָּוִד, בֶּן-עֶבְדְּךָ יֵשִׁי בֵּית הַלְחָמִי?"
- איך אתם מבינים את הביטוי "ויאהבהו..." כנפשו?"
- אילו רגשות עלולים היו להעיב על החברות בין דוד ויהונתן?

הרחבה למפקד/ת:

דוד הוא גיבור מלחמה, וגם יהונתן נודע כלוחם נועז וטקטיקן מבריק בפעילויות צבאיות קודמות. הכתוב רומז כי דבריו של דוד לשאול אותם שמע יהונתן הם אלה שגורמים ליהונתן לאהבו, האם זאת ענוותו של דוד? צניעותו? היחס לאביו?

"ויאהבהו... כנפשו" = אהבה גדולה מאד, אולי כפי שאדם אוהב את עצמו. המתנות שיהונתן נותן לדוד (בגדי בן המלך) הן מחווה סמלית המייצגת העלאת דוד למעמד נכבד בבית המלוכה.

ברקע הדברים עומד הקרע בין המלך שאול לנביא שמואל: הנביא הודיע למלך כי מלכותו תלקח ממנו ובנו לא ימלוך תחתיו (וגם המליך בסתר את דוד). אולם שאול אינו יודע מי הוא האיש שיירש אותו, ומבחינתו כל אדם חשוד. יהונתן אינו מקנא בגבורתו של דוד ואהדת העם כלפיו, אלא מאמץ אותו כ"אח" למרות שמבחינת יהונתן דוד עלול להיתפש כמתחרה, ורגשות קנאה ותחרות עלולים להעיב על יחסיהם.

חלק ב' | אחי יהונתן

למפקד/ת: הבא בפניי פקודיך את החלק הבא במילותיך, השתמש/י בתנ"ך בהקראת הציטוטים:

ככל שדוד מצליח בהנהגת צבא המלך גוברת הפופולריות שלו, לצד זאת שאול אשר רוח רעה שרתה אליה, מקנא בדוד עוד ועוד, עד שהוא מבקש להרגו. יהונתן מתחנן ללא תועלת על חייו של דוד, ודוד נמלט. גם לאחר בריחת דוד נמשכים קשרי דוד ויהונתן ויהונתן נותר "קרוע" בין אהבתו לדוד לבין נאמנותו לאביו המלך עד מותם בקרב האחרון מול הפלישתים, על הר הגלבוע.

דוד קונן על מות שאול ויהונתן כך:

וַיִּקְנֶן דָּוִד, אֶת-הַקִּינָה הַזֹּאת, עַל-שָׁאוּל, וְעַל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ...הַצִּבִּי, יִשְׂרָאֵל, עַל-בְּמוֹתֶיךָ, חָלָל: אֵיךְ, נָפְלוּ גִבּוֹרִים. "...
שָׁאוּל וְיְהוֹנָתָן, הַנִּצָּהִים וְהַנְעִימִם בְּחַיֵּיהֶם, וּבְמוֹתָם, לֹא נִפְרְדּוּ; מִנְּשָׁרִים קָלוּ, מֵאֲרִיֹת גָּבְרוּ. אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים
בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה--יְהוֹנָתָן, עַל-בְּמוֹתֶיךָ חָלָל. צֶר-לִי עֲלֶיךָ, אָחִי יְהוֹנָתָן--נִעְמָתָ לִי, מָאֵד; נִפְלְאַתָּה אֶהְבֶּתְךָ לִי, מֵאֲהָבַת
נָשִׁים. אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים, וַיֵּאבְדּוּ כָּלִי מִלְחָמָה."

(שמואל ב', פרק א', פסוקים יז-כז)

בקינת דוד מתוארת אחוות דוד ויהונתן כחברות אמת ("אחי יהונתן"). המשנה רואה בחברותם מודל, ל"אהבה שאינה תלויה בדבר":

"כָּל אֲהָבָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר, בְּטֵל דָּבָר, בְּטֵלָה אֲהָבָה. וְשֶׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, אִינָה בְּטֵלָה לְעוֹלָם. אִיזוֹ הִיא אֲהָבָה
הַתְּלוּיָה בְּדָבָר, זֹאת אֲהָבַת אִמָּנוּן וְתָמָר. וְשֶׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, זֹאת אֲהָבַת דָּוִיד וְיְהוֹנָתָן."

(משנה, מסכת אבות, פרק ה', משנה ט"ז)

קיים/י שיחה בעקבות הטקסט ודון/י בשאלות הבאות:

- מהי אהבה שתלויה בדבר? מה העתיד של קשר כזה על פי המשנה?
- מהי אהבה "שאינה תלויה בדבר"? במה היא באה לידי ביטוי?
- כיצד אהבה כזו באה לידי ביטוי בחייהם של דוד ויהונתן?
- כיצד אהבה כזו באה לידי ביטוי בשירות הצבאי? מה עלול לפגוע בה? הביאו דוגמאות מנסיונכם.

הרחבה למפקד/ת:

המשנה מסבירה לנו כי התוצאה של אהבה התלויה הינה שהיא מתפוגגת עם הזמן.

אהבה שאינה תלויה בדבר היא יחס שאינו כרוך בטובת הנאה, וכן הוא מתמיד ללא קשר לנסיבות. היא מתבטאת בתחושת קרבה, ערבות הדדית, אחריות זה לזה, דאגה.

אהבת דוד ויהונתן, למרות איבת המלך שאול לדוד, נתפשת כאהבה שאינה תלויה בחשבון של תועלת (ודאי שהדבר נכון לגבי יהונתן שדואג לדוד ומבקש להצילו גם במחיר עימות עם אביו המלך).

אנו קוראים ל"אהבה שאינה תלויה בדבר" רעות. זוהי חברות בלתי מותנית, נכונות לסייע ולעזור, קשב ודאגה לזולת. קשר כזה בין חברים ביחידה צריך תשומת לב וטיפוח.

דגשים לסיכום מפקד/ת

- דנו בתיאור הרעות שבין דוד ליהונתן.
- בררנו את משמעות האהבה "שאינה תלויה בדבר" עבורנו כמפקדים בצה"ל.
- קינת דוד על שאול ויהונתן היתה לטקסט מכונן בתרבות הישראלית, אותו קוראים בטקסי הזיכרון לנופלים במערכות ישראל. הרעות בין דוד ויהונתן היתה למופת לאהבת נפש והקרבה עליה מחנכים לאורך כל הדורות.
- בערך ה"רעות" ברוח צה"ל נכתב: "החייל יפעל מתוך אחווה ומסירות לחבריו לשירות, וייחלץ תמיד לעזרתם כשהם זקוקים לו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי חירוף הנפש". חשוב לשים לב שאין כאן שום התניה או שאיפה תגמול עבור האחוה והמסירות או עבור ההחלצות לעזרה.
- אחד מביטוייה של הרעות היא הערבות ההדדית, המחויבות אחד כלפי השני והאחריות שאנו נוטלים זה להצלחתו ולשלומו של זה, מדברים פשוטים ויומיומיים ועד מצבי חירום קשים.
- הבא/י בפני חיילך את "האני מאמין" הפיקודי שלך ותפיסתך על מקומו של ערך הרעות ביחידתכם.

ערך הרעות - "החייל יפעל מתוך אחווה ומסירות לחבריו לשירות, וייחלץ תמיד לעזרתם כשהם זקוקים לו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי חירוף הנפש".
(מתוך "רוח צה"ל")

